

Style i funkcje języka

Style języka

Styl potoczny – język, którym posługujemy się w codziennej rozmowie:

- prosta składnia – zdania pojedyncze, urywane, eliptyczne, równoważniki zdań, znikoma ilość spójników,
- obecność dialogów,
- słownictwo nacechowane emocjonalnie (zdrobnienia, zgrubienia),
- stałe związki frazeologiczne,
- liczne zaimki, np.: jak, kiedy, ten, tu, ktoś,
- liczne powtórzenia.

Styl publiczny – język wypowiedzi polityków, działaczy społecznych, kaznodziejów:

- zdania złożone,
- powtórzenia,
- pytania retoryczne,
- ekspresywne słownictwo,
- odpowiednia intonacja, pauzy,
- mimika i gest jako środki pozawerbalne.

Styl urzędowy – obecny we wszystkich rodzajach pism urzędowych, takich jak: zawiadomienia, ogłoszenia, rozporządzenia, upomnienia, nakazy, zakazy, prośby, skargi, zażalenia:

- zdania pojedyncze,
- używanie form bezosobowych,
- posługiwanie się stroną bierną,
- sformalizowane słownictwo np.: należy, trzeba, powinien, móc, być.

Styl naukowy – charakterystyczny dla dzieł specjalistycznych, np.: podręczników, encyklopedii, publikacji naukowych:

- zdania rozbudowane,
- terminy naukowe, specjalistyczne,
- wykresy, tabele, przypisy, cytaty,
- adiustacja tekstu (rozdziały, akapity),
- brak środków stylistycznych.

Za odmianę stylu naukowego można uznać też styl krytycznoliteracki.

Styl publicystyczny – służy dziennikarzom, publicystom do przekazywania informacji na tematy polityczne, społeczne, kulturalne:

- zdania zawierające informację, wyrażające uczucia nadawcy, wpływające na zachowanie odbiorcy.

Styl charakterystyczny jest dla felietonu, reportażu, artykułu.

Styl artystyczny – występuje w tekstach literackich:

- bogactwo różnorodnych środków stylistycznych, takich jak: rymy, rytm, onomatopeje, apostrofy, powtórzenia, anafory, epitety, porównania, metafory, hiperbole, peryfrazy, oksymorony, alegorie, symbole.

Zadanie 1.

Na podstawie podanych fragmentów rozpoznaj styl wypowiedzi.

- Ale plucha! Leje od rana, a wieje tak, jakby chciało głowę urwać! Zęby szczękają mi z zimna. Brrrr... Siedzę w domu i nigdzie nie idę.
 - Serdecznie zapraszamy na spotkanie z Janem Nowakiem, autorem powieści „Wspaniały świat”, które odbędzie się 20.12.2007 roku o godzinie 17.00 w budynku I Liceum Ogólnokształcącego przy ulicy Konopnickiej 3 w Łomży.
- Organizatorzy
Klub Miłośników Powieści
- Immanentyzm i swoisty izolacjonizm wczesnego strukturalizmu zostały przezwyciężone na gruncie semiologii.
 - Większość ekonomistów i publicystów ekonomicznych lokujących się w głównym nurcie współczesnej ekonomii jest pasjonatami jednego tylko celu w polityce gospodarczej, jakim jest zredukowanie inflacji i utrzymywanie jej na minimalnym poziomie za każdą cenę.
 - „Pojadę do Brukseli z szefem MSZ. Polskę będzie też reprezentować prezydent, co przyjmuję z wdzięcznością. Podpiszę traktat z uznaniem negocjacji moich poprzedników. Podpiszę traktat z uwzględnieniem protokołu brytyjskiego”.
 - Liści tam – rwetes, olśnienie/Kwiecia – gąszcz, zatrząsienie/Pachnie kropliste po uszy/I ptak się gdzieś zawieruszył.

Zadanie 2.

Z podanego niżej tekstu napisanego w stylu publicystycznym wypisz zdania zawierające informacje, zdania zawierające subiektywne opinie nadawcy oraz zdania wywierające wpływ na postawę odbiorcy.

- Proгноzy spadku inwestycji i tempa wzrostu PKB z powodu osłabienia dynamiki globalnego efektywnego popytu wydają mi się przesadnie pesymistyczne. [...]
- Słabsza koniunktura na świecie doprowadzi zatem raczej do zastąpienia części popytu zagranicznego przez popyt krajowy. [...]
- Dziś wzrost jest zatem hamowany głównie przez wąskie gardła podaży, a nie przez zbyt mały globalny popyt.
- Czy grozi nam wzrost inflacji? [...]
- Wbrew powszechnym opiniom nie przewiduję szczególnych zagrożeń od strony wydatków publicznych i deficytu całego sektora finansów publicznych. [...]
- Pamiętajmy też, że pewna część wydatków budżetowych – jakkolwiek

niezeterminowana prawnie – jest także sztywna. 7. Wydatki sztywne to głównie dotacje do ZUS i KRUS wraz z innymi wydatkami na ubezpieczenia społeczne, subwencje dla samorządów oraz koszty obsługi długu publicznego. [...] 8. Czy te relacje można zmniejszyć? 9. [...] Zrezygnowałabym z zapowiedzi reformy finansów publicznych rozumianych jako istotna redukcja wydatków publicznych w stosunku do PKB. [...] 10. Jak tym zagrożeniom można zaradzić? [...] 11. Większość ekonomistów i publicystów ekonomicznych [...] jest pasjonatami jednego tylko celu w polityce gospodarczej, jakim jest redukcja inflacji i utrzymywanie jej na minimalnym poziomie za każdą cenę. 12. Ja skłaniam się do szukania rozsądnego kompromisu między możliwie niską inflacją i możliwie wysokim długofalowym wzrostem dochodu i zatrudnienia.

(Jerzy Osiatyński, *Porzućmy reformę finansów*, „Gazeta Wyborcza”, 8.10.2007)

Zadanie 3.

Z podanego tekstu wypisz przykłady środków stylistycznych

Słońce już gasło, wieczór był ciepły i cichy;/Okrąg niebios gdzieniegdzie chmurkami zasłany;/U góry błękitnawy, na zachód różany;/Chmurki wróżą pogodę, lekkie i świejące;/Tam jako trzody owiec na murawie śpiące;/Ówdzie nieco drobniejsze, jak stada cyranek./Na zachód obłok na kształt rąbkowych firanek;/Przejrzysty, sfałdowany, po wierzchu perłowy;/Po brzegach pozłacany, w głębi purpurowy;/Jeszcze blaskiem zachodu tlił się i rozżarzał;/Aż powoli pożółkniał, zbladnął i poszarzał;/Słońce spuściło głowę, obłok zasunęło/I raz ciepłym powiewem westchnąwszy – usnęło.

(Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*)

Zadanie 4.

W podanym tekście napisanym w stylu publicznym podkreśl przykłady środków pozawerbalnych. W porządku, mówi Niewiadomski, odchrząkując, gdy na nowo próbuje podjąć wątek, na czym skończyliśmy? [...] Niewiadomski przerywa. [...] W jednej chwili cała sprawa staje się dla niego jasna i kiedy zastanawia się nad wstrząsającymi konsekwencjami tego, co – zdaje sobie z tego sprawę – jest nieuchronne, co jest jedynym wyjściem wśród całej hordy rywalizujących ze sobą możliwości, zaczyna bębnić pięściami w klatkę piersiową, wierzgać nogami i podnosić barki, zanosząc się przy tym dzikim, konwulsyjnym śmiechem. Chwila, mówi Niewiadomski, podnosząc rękę, jak gdyby dawał znak swemu wymyślonemu interlokutorowi. [...] Niewiadomski przerywa, żeby zaśmiać się po raz kolejny, w sposób bardziej powściągliwy niż poprzednio, być może, lecz mimo wszystko jest to śmiech, któremu udaje się wyrazić radość, jak i gorycz, bo nawet jeśli Niewiadomski się cieszy, że przekształcił tę historię według własnej koncepcji, wie, że historia jest makabryczna, i chwilami wzdryga się z przerażeniem na myśl, co ma jeszcze do opowiedzenia.

(Paul Auster, *Podróż do skrytorium*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2007)

Zadanie 5.

W podanym tekście napisanym w stylu potocznym wskaż słowa i wyrażenia należące do słownictwa potocznego. Zastąp je słowami i wyrażeniami używanymi w polszczyźnie oficjalnej.

Gdy wjeżdżali w Świętokrzyską, koleś powiedział: – Jadę na Centralny. – W porządku – odpowiedział Paweł. Raz za razem mieli zielone i w cztery minuty byli pod główną halą. Stanęli za białym mercem. Neony Holidaya płonęły po lewej i zaczynał się zmierzch. Paweł wyciągnął dłoń i powiedział; – Wielkie dzięki. [...] – Nie dziękuj, tylko czytaj – powiedział koleś i zjechał spojrzeniem gdzieś w dół. Podążył za jego wzrokiem i zobaczył, że ciemny do tej pory licznik wyświetla 450, kropkę i dwa zera. Szarpnął się i poczuł, że nie ma szans. – Nie świruj, myślałem... – i dalej do głowy nie przyszło mu nic. [...] – To żeś źle myślał. – Pół bańki albo oderwę ci łapę. [...] Z białego merca wysiadł kierowca. Paweł chciał coś do niego krzyknąć, ale tamten podszedł do ich auta z lewej strony. – Co? Cwaniaczek? – Trafił się taki... Stań, Mundziu, z tamtej i przypilnuj drzwi. Taryfiarz obszedł auto i oparł się plecami o szybę. Był wielki. Paweł masował uwolnioną dłoń. – No, wyskakuj z kasy.

(Andrzej Stasiuk, *Dziewięć*, Wydawnictwo Czarne, Czarne 1999)

Zadanie 6.

Dokonaj streszczenia tekstu napisanego stylem naukowym.

Wzmacniacze sygnałów audio można podzielić ze względu na kilka cech. Najważniejsze z nich, te, o których najczęściej mówimy to:

- klasa pracy stopnia wyjściowego: klasa A, B, AB, C i D;
- rodzaj układu wyjściowego: przeciwsoalny (komplementarny, push-pull), single-ended (SE);
- rodzaj wzmacnianego sygnału: napięciowy, prądowy;
- rodzaj elementu wzmacniającego: tranzystorowe, lampowe, hybrydowe oraz magnetyczne.

Klasa pracy wzmacniacza związana jest z wyborem prądu spoczynkowego elementu wzmacniającego (nie dotyczy to jedynie wzmacniaczy magnetycznych). Najwyżej położony punkt pracy mamy w klasie A, gdzie prąd spoczynkowy jest maksymalny, bez względu na to, czy na wejściu jest jakiś sygnał, czy go nie ma. Zaletą tej klasy są małe zniekształcenia nieliniowe na wyjściu i stabilność termiczna elementów końcowych, jednak wadą jest bardzo niska sprawność, sięgająca w najlepszym przypadku 50%, a typowo nieprzekraczająca 30%. Związana jest z tym bardzo wysoka emisja ciepła, a to kolejna niedogodność: we wzmacniaczach klasy A konieczne jest bowiem stosowanie bardzo dużych, wydajnych (a przez to drogich) radiatorów. Nie można nie wspomnieć o negatywnym wpływie tego typu wzmacniaczy na środowisko: ponieważ większa część mocy ulatuje w niebo w postaci ciepła, przyczyniamy się tym samym do marnowania energii i podgrzewania atmosfery. Jeszcze głośno się o tym nie mówi, ale w związku z regulacjami prawnymi Unii Europejskiej, dotyczącymi ograniczenia emisji CO₂, już niedługo być może wzmacniacze klasy A będą obłożone dodatkowymi opłatami „środowiskowymi”, a w dalszej perspektywie ich sprzedaż może być mocno utrudniona. Oto bowiem prezydencja niemiecka postawiła sobie za cel wprowadzenie zasady 3x20, czyli zredukowanie emisji zanieczyszczeń o 20% do roku 2020 (w porównaniu z 1990), o 20% zwiększona efektywność energetyczna i o 20% zwiększony udział energii odnawialnej. Na spotkaniu w Brukseli z marca tego roku nie udało się ustalić szczegółów, głównie za sprawą Francji, jednak skoro takie propozycje się pojawiły, należy oczekiwać, że prędzej czy później wejdą w życie.

(Wojciech Pacuła, *Klasy pracy „Audio”*, listopad 2007)

Zadanie 7.

Rozpoznaj gatunki tekstów napisanych w stylu urzędowym. Zwróć uwagę na cechy charakterystyczne tych gatunków.

- Nie deptać trawników!
- W sobotę, 12 VI 2007 roku późnym wieczorem zaginął pies – brązowy jamnik, który wabi się Reksio. Uczciwego znalazcę proszę o kontakt: 0500 111 222.
Właściciel
- Cisza nocna trwa od 22.00 do 6.00.
- Uprzejmie proszę o przestrzeganie przepisów bhp w pracowni chemicznej.
Nauczyciel chemii
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2007 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów.
- 22 VIII 2007 roku (środa) nastąpi przerwa w dostawie gazu dla budynków przy ulicy Rajskiej w godzinach od 8.00 do 16.00. Za utrudnienia przepraszamy.
- Na maturze w roku szkolnym 2007/2008 będę zdawać następujące przedmioty: język polski (poziom podstawowy), matematykę (poziom rozszerzony), język angielski (poziom podstawowy), biologię (poziom rozszerzony).

Zadanie 8.

Uporządkuj schemat charakterystyczny dla listu

podpis; miejscowość i data; właściwa część listu; nagłówek (zwrot do adresata); formuła pożegnalna; określenie celu pisanie listu.

Zadanie 9.

Uzupełnij tabelę podanymi w ramce wyrażeniami.

Jan Nowak; muzyka klasyczna; tel. 0600 111 222; pływanie; jnowak@wp.pl; koszykówka; ul. Jaśminowa 3/6; prawo jazdy kat. B; Wydział Biologii Uniwersytetu Jagiellońskiego; biegła obsługa aplikacji MS Office; przedstawiciel handlowy w firmie X; język angielski – biegle w mowie i piśmie; staż naukowy w Instytucie Y; język niemiecki – komunikatywny; udział w konferencjach i szkoleniach (również jako prelegent)

Dane adresowe	
Wykształcenie	
Doświadczenie zawodowe	
Dodatkowa działalność	
Umiejętności	
Zainteresowania	

Funkcje języka

Funkcja informatywna – przekazanie informacji o świecie.

Funkcja ekspresywna – wyrażanie uczuć.

Funkcja impresywna – wywieranie wpływu na odbiorcę.

Funkcja estetyczna – sposób przekazywania informacji.

W wypowiedziach można też wyróżnić:

- **funkcję fatyczną** – nawiązanie i podtrzymanie kontaktu z odbiorcą, np.: Proszę o uwagę. Zrozumiałeś? Czy dobrze mnie słyszeć?
- **funkcję sprawczą** – nadawca wywiera wpływ na rzeczywistość poza sferą językową, np.: Koniec meczu. Zamykam posiedzenie. Idziemy do domu.
- **funkcję magiczną** – nadawca za pomocą wypowiedzi wyraża wiarę, że może wpłynąć na rzeczywistość, np.: „Weź ten nóż – [...] jeśli zabijesz nim księcia, a jego krew spłynie na twoje nogi, zamienią się one w piękny ogon i wrócisz do nas” (H.Ch. Andersen, *Mała syrenka*), „Ach, kiedy ona cię kochać przestanie: /Zobaczysz” (E. Stachura, *Zobaczysz*).

Zapamiętaj! Ta sama wypowiedź może realizować kilka funkcji.

Zadanie 1.

Jakie funkcje języka pełnią poniższe wypowiedzi? Wypowiedź może mieć więcej niż jedną funkcję.

- a. We wtorek pojedę do Zakopanego.
- b. „Wśród fali łąk szumiących [...]” (A. Mickiewicz, *Stepy akemańskie*)
- c. Ach, jaki wspaniały widok!
- d. Stoliczku, nakryj się!
- e. Stój prosto!
- f. Czy dobrze mnie słyszeć?
- g. Ogłaszam zakończenie zebrania.

Zadanie 2.

W wierszu Adama Asnyka *Do młodych* odszukaj wypowiedzenia z dominującymi funkcjami językowymi: ekspresywną i impresywną.

Szukajcie prawdy jasnego płomienia,
Szukajcie nowych nieodkrytych dróg;
Za każdym krokiem w tajniki stworzenia
Coraz się dusza ludzka rozprzestrzenia
I większym staje się Bóg!
[...]

Każda epoka ma swe własne cele
I zapomina o wczorajszych snach...

Nieście więc wiedzy pochodnię na czele
I nowy udział bierzcie w wieków dziele,
Przyszłości podnoście gmach!

Ale nie depczcie przeszłości ołtarzy,
Choć macie sami doskonalsze wzniesić;
Na nich się jeszcze święty ogień żarzy
I miłość ludzka stoi tam na straży,
I wy winniście im cześć!

Ze światem, który w ciemność już zachodzi
Wraz z całą tęczą idealnych snów,
Prawdziwa mądrość niechaj was pogodzi –
I wasze gwiazdy, o zdobywcy młodzi,
W ciemnościach pogasną znów!

Zadanie 3.

W podanych fragmentach tekstów poetyckich nazwij środki stylistyczne, za pomocą których została zrealizowana funkcja estetyczna.

1. O, cóż jest piękniejszego niż wysokie drzewa (L. Staff, *Wysokie drzewa*).
2. Kwiaty różowe ze złotą powieką, / Które tak cieszą dziecinne serduszka (Cz. Miłosz, *Piosenka pasterska*).
3. Gościu, siadź pod mym liściem, / a odpocznij sobie! (J. Kochanowski, *Na lipę*).
4. Drzewa i krzewy liśćmi wzięły się za ręce (A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz*).
5. Oczy są ogień, czoło jest zwierciadłem, / włos złotem, perłą zęb, / płeć mlekiem zsiadłem (J.A. Morsztyn, *Niestatek*).
6. Biała perła nieczęstym zażywana sznurem, / biały śnieg świeżo spadły, nogą niedeptany, / biały kwiat liliowy za świeża zerwany (J. A. Morsztyn, *O swej pannie*).
7. [...] wielom była/kolebka grobem, wielom matka ich mogiła (D. Naborowski, *Krótkość żywota*).
8. Tam z dala błyszczy obłok? Tam jutrenka wschodzi? (A. Mickiewicz, *Stepy akemańskie*).
9. Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu (A. Mickiewicz, *Stepy akemańskie*).
10. [...] ryk wód, szum zawiei, / Głosy trwożnej gromady, pomp złowieszcze jęki (A. Mickiewicz, *Burza*).
11. Litwo! Ojczyzno moja! ty jesteś jak zdrowie, / Ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie, / Kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie / Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie (A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz*).
12. Brzoza biała, kochanka, z małżonkiem swym grabem (A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz*).
13. Gniew Achillesa, syna Peleja, opiewaj, bogini (Homer, *Iliada*).
14. Razem, młodzi przyjaciele!... (A. Mickiewicz, *Oda do młodości*).
15. Zaś jastrząb, pod jasnymi wiszący błękity, / Trzepie skrzydłem jak motyl na szpile przybity (A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz*).
16. Ta sama róża w dłoni króla brytanskiego / Ta sama róża w puchu ptaka ledejskiego / Ta sama róża która ciepłe łono skrywa / Ta sama róża która Wenus się nazywa (J. M. Rymkiewicz, *Róża oddana Danielowi Naborowskiemu*).
17. Usta twe nie są usta, lecz koral rumiany (J.A. Morsztyn, *Do tejże*).
18. I czegoż się tedy, z czego głupi, pysznisz, człeczce? (W. Potocki, *Człowiek*).
19. Ogień krzepnie, blask ciemnieje (F. Karpiński, *Pieśń o narodzeniu Pańskim*).
20. Z wolna wszystko umilka, zapada w krąg głusza (L. Staff, *Wysokie drzewa*).

Zadanie 4.

Do podanych wyrazów o zabarwieniu neutralnym dopisz ich zdrobnienia i zgrubienia

a. mama –,

- b. tata -
- c. kot -
- d. pies -
- e. nos -
- f. język -
- g. oczy -
- h. babcia -
- i. dziadek -
- j. dziewczyna -

Zadanie 5.

Z wiersza Czesława Miłosza *Piosenka o porcelanie* wypisz zdrobnienia i utwórz od nich wyrazy o zabarwieniu neutralnym. Następnie od podkreślonych wyrazów utwórz zdrobnienia.

Różowe moje spodeczki,
 Kwieciste filiżanki,
 Leżące na brzegu rzeczki
 Tam, kędy przeszły tanki.
 Wietrzyk nad wami polata,
Puchy z pierzyny roni,
 Na czarny ślad opada
 Złamanej cień jabłoni.
 Ziemia, gdzie spojrzysz, zasłana
 Bryzgami kruchej piany.
 Niczego mi proszę pana
 Tak nie żal jak porcelany.

Zaledwie wstanie jutrzeńka
 Ponad widnokrąg płaski
 Słysząc, gdzie ziemia stęka
 Małychkich spodeczków trzaski.
 Sny majstrów drogocenne,
Pióra zamarzłych łabędzi
 Idą w ruczaje podziemne
 I żadnej o nich pamięci.
 Więc ledwo zerwę się z rana
 Mijam to zadumany.
 Niczego mi proszę pana
 Tak nie żal jak porcelany.

Równina do brzegu słońca
 Miazgą skorupkę pokryta.
 Ich warstwa rześko chrupiąca
 Pod mymi butami zgrzyta.
 O świecidełka wy płone
 Co radowałyście barwą
 Teraz ach zaplamione

Brzydką zakrzepłą farbą.
Leżą na świeżych kurhanach
Uszka i denka i dzbany
Niczego mi proszę pana
Tak nie żal jak porcelany.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 6.

Zamień wypowiedzenia wyrażone w funkcji impresywnej na wypowiedzenia wyrażone w funkcji informatywnej.

Kulebiak z kapustą i świeżymi grzybami i trocią.

Kapustę uduś z cebulą, liściem laurowym i koperkiem. Grzyby uduś z dodatkiem jałowca. Z masła i mąki przygotuj jasną zasmażkę i zaciągnij nią kapustę i grzyby. Obydwa farsze przypraw i wszystko ostudź. Na płat ciasta francuskiego nałóż warstwę kapusty, na to przyprawiony filet z ryby, a na rybę grzyby. Całość zawiń, posmaruj roztrzepanym białkiem, nakłuj w kilku miejscach i piecz 45 minut w temperaturze 170 stopni. Pokrój w grube ukośne plastry i podawaj.

(„Gazeta Wyborcza”, 2 IX 2007)